

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΑΔΡΙΤΗ, ΑΡΧΕΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2011

ΛΙΓΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΟΥ, ο Χουάν Ντελφόρο έλαβε ένα αρκετά παράξενο τηλεφώνημα στο σπίτι του στη Σαλομπρένια της Γρανάδας από κάποιον Γκιγιέρμο Μπόρσα. Εκείνος τον πληροφόρησε ότι κάποιος Ντίμας Πράδο είχε, σύμφωνα με τη διαθήκη του, κληροδοτήσει κάτι στον Ντελφόρο. Του ζήτησε να συναντηθούν στη Μαδρίτη, ώστε να του μεταφέρει την τελευταία του επιθυμία.

Στην αρχή ο Ντελφόρο δεν ήξερε ποιος ήταν ο Ντίμας Πράδο, ούτε ο Γκιγιέρμο Μπόρσα. Χρειάστηκε να του θυμίσει ο Μπόρσα. Μόνο τότε άρχισε λίγο λίγο να αναδύεται η εικόνα εκείνου του Ντίμας Πράδο από τις ομίχλες της μνήμης του. Ήταν ένας αστυνομικός ο οποίος είχε εμφανιστεί στο κελί του στα τέλη του 1976, όταν κρατούνταν στη Γενική Διεύθυνση Ασφαλείας, αποφασισμένος να μιλήσει μαζί του.

Θυμήθηκε τα στρογγυλά του μάτια, που έμοιαζαν με βατράχου, το βαμμένο μαύρο μουστάκι του πάνω από το σκυλίσιο στόμα του, τον τρόπο που κούτσαινε και το πώς στηριζόταν στο μπαστούνι του, σαν να τον μελετούσε, και το φίλτρο πάνω στο οποίο αντικαθιστούσε το ένα τσιγάρο μετά το άλλο με κινήσεις που φανέρωναν συνήθεια. Όμως, πάνω απ' όλα, ο Ντελφόρο θυμήθηκε το σταθερό, εξονυχιστικό βλέμμα του και το μπαστούνι με την ασημένια λαβή που ο αστυνομικός είχε ακουμπήσει πάνω στο πέτρινο παγκάκι του κελιού, προτού καθίσει δίπλα του.

Κανόνισαν να συναντηθούν την επόμενη Δευτέρα, τη μέρα που ο Ντελφόρο συνήθως επισκεπτόταν τη μητέρα του στη Μαδρίτη. Παρα-

κινημένος από περιέργεια, συμφώνησε να τον συναντήσει σε μια διεύθυνση στο προάστιο Ελ Βίσο της Μαδρίτης.

Τη συμφωνημένη ώρα, ο Ντελφόρο χτύπησε το κουδούνι μιας διώροφης κατοικίας, η οποία είχε ταλαιπωρηθεί ιδιαίτερα από τα χρόνια και την αδιαφορία. Η αυλή περικλειόταν από ψηλούς εξωτερικούς τοίχους και ήταν γεμάτη με απεριποίητα δέντρα. Του άνοιξε ένας αδύνατος, ηλικιωμένος άντρας, ο οποίος φορούσε ένα παλιομοδίτικο ριγέ σακάκι και είχε κοντά άσπρα μαλλιά, χτενισμένα προς τα πίσω. Έμοιαζε λες και είχε βγει από παλιά ταινία με μαφιόζους.

Έδωσαν τα χέρια.

«Ο κύριος Μπόρσα, υποθέτω, σωστά;»

«Μάλιστα. Γκιγιέρμο Μπόρσα. Ξέρετε, σας αναγνώρισα αμέσως, παρότι έχει περάσει τόσος καιρός. Θέλετε να περάσετε, παρακαλώ;»

Διέσχισαν αυτό που κάποτε πρέπει να ήταν ένας καλοφροντισμένος κήπος, ο οποίος τώρα ήταν ρημαγμένος, γεμάτος με απεριποίητους θάμνους, και μπήκαν στο σπίτι όπου βασίλευε μια απόκοσμη, εύθραυστη σιωπή. Ο Μπόρσα τον οδήγησε σε ένα σαλόνι όπου παντού υπήρχαν δερματόδετα βιβλία, τα οποία φαίνονταν σαν να μην έχουν ανοιχτεί ποτέ, παλιά κάδρα και μερικούς καναπέδες και πολυθρόνες. Το σαλόνι έμοιαζε με παλαιοπωλείο. Ο Μπόρσα τού έγνεψε να καθίσει σε μία από τις τεράστιες πολυθρόνες με την ψηλή πλάτη, οι οποίες βρίσκονταν γύρω από ένα τραπέζακι. Πάνω του υπήρχε ένα πορσελάνινο σταχτοδοχείο με ανατολίτικα ιδεογράμματα, δύο βιβλία σε εκδόσεις τσέπης –δεν μπορούσε να διακρίνει τους τίτλους–, ένα ταλαιπωρημένο τετράδιο μεγάλου μεγέθους με μαύρο εξώφυλλο και μια καφετιέρα με δύο φλιτζάνια.

Ο Μπόρσα κάθισε αναπαυτικά στην πολυθρόνα που βρισκόταν στην άλλη μεριά του τραπεζιού, ανασήκωσε την τσαγιέρα και τον ρώτησε:

«Θέλετε καφέ; Μόλις ετοιμάστηκε, είναι ακόμα ζεστός».

Κρατούσε την τσαγιέρα υψωμένη με μια έκφραση αβεβαιότητας στο πρόσωπό του. Το χέρι του έτρεμε ελαφρά.

«Ναι, ευχαριστώ».

«Ζάχαρη;»

«Ευχαριστώ, δεν βάζω».

Ο ηλικιωμένος συνέχιζε να τον παρατηρεί. Ο Ντελφόρο ήπια μια γουλιά. Ήταν καλός καφές.

«Λοιπόν», άρχισε να λέει, «είμαι πολύ περίεργος. Τι με θέλετε; Μου είπατε ότι θα λάμβανα μια κληρονομιά από κάποιον κύριο Ντίμας Πράδο. Έτσι δεν είναι;»

Ο ηλικιωμένος τον διέκοψε.

«Μάλιστα, αυτά ήταν τα λεγόμενά μου. Είμαι ο εκτελεστής της διαθήκης του κυρίου Πράδο. Πριν πεθάνει, μου ανέθεσε αυτή την υποχρέωση, την οποία και εκτελώ όπως του υποσχέθηκα, αν και διαφωνώ με αυτή. Οφείλω να σας πληροφορήσω ότι προσπάθησα πολλές φορές να τον μεταπείσω, αλλά στάθηκε αδύνατο».

«Δεν καταλαβαίνω. Εγώ είδα τον κύριο Πράδο μόνο μία φορά, το 1976. Με είχαν συλλάβει και βρισκόμουν σε ένα από τα κελιά της παλιάς Γενικής Διεύθυνσης Ασφαλείας».

«Δεν θυμάστε τίποτε άλλο;»

Ο Ντελφόρο έμεινε σιωπηλός. Ύστερα από μερικές στιγμές απάντησε: «Πάει πολύς καιρός».

«Εσείς κι ο κύριος Ντίμας μιλούσατε επί δύο ώρες στο σαλόνι των Αξιωματικών, στον τρίτο όροφο. Ήπιατε καφέ, τον είχα φέρει εγώ ο ίδιος. Δεν το θυμάστε;»

«Α, ναι, έχετε δίκιο. Ήπιαμε καφέ και μιλήσαμε σε ένα σαλονάκι που θύμιζε αγγλική παμπ. Εσείς ήσασταν που μας φέρατε τον καφέ;»

«Μάλιστα, εγώ ήμουν».

«Θυμάμαι ότι την προηγούμενη νύχτα είχαν μπει στο κελί μου κάτι τραμπούκοι με καλυμμένα πρόσωπα και χωρίς να πουν λέξη άρχισαν να με χτυπούν με τα γκλοπ αλύπητα, μέχρι που εξαντλήθηκα. Την επόμενη μέρα, εκείνος... ο κύριος Πράδο, ήρθε να με δει και με έβγαλε από το κελί. Μου είπε ότι ήταν συνταξιούχος επιθεωρητής. Θυμάμαι ότι μου ζήτησε να τον συνοδεύσω σε εκείνο το σαλόνι όπου μιλήσαμε. Ενδιαφέρθηκε για συγκεκριμένες πλευρές της ζωής μου, όμως, περισσότερο με ρωτούσε για τη μητέρα μου και τον πατέρα μου, την Κάρμεν Μουνιόθ και τον Χουάν Ντελφόρο Φαρέλ. Δεν θυμάμαι πολλά από εκείνη τη συζήτηση. Ο πατέρας μου πέθανε το 1970 σε ένα αναθεματισμένο αυτοκινητικό δυστύχημα».

«Ο πατέρας σας και ο Ντίμας είχαν γνωριστεί μετά τον πόλεμο και είχαν συναντηθεί αρκετές φορές. Επίσης, γνώριζε τη μητέρα σας. Εκείνη ζει ακόμη;»

«Η μητέρα μου; Ναι, βέβαια, είναι ενενήντα πέντε χρονών και είναι τελείως... Ας πούμε ότι έχει πολύ περιορισμένες κινητικές δυνατότητες αλλά προσέχει τον εαυτό της. Τι είδους σχέση μπορεί να είχαν η μητέρα μου κι εκείνος...; Εννοώ τον Ντίμας Πράδο».

«Δεν καταλαβαίνεις;»

«Όχι, δεν καταλαβαίνω. Η περίπτωση του πατέρα μου διαφέρει. Ήταν αξιωματικός στον Λαϊκό Στρατό των Δημοκρατικών και έφτασε να έχει υπό τις διαταγές του μια ολόκληρη μεραρχία στη μάχη του ποταμού Έβρο. Φυλακίστηκε στη Μάλαγα το 1945, και μετά, το 1946, εξέτισε μερικούς μήνες στη φυλακή στο Πουέρτο δε Σάντα Μαρία, στο Κάντιθ, και έπειτα... σε ένα τάγμα καταναγκαστικής εργασίας, μέχρι τη γενική αμνηστία του 1949, στο Μοχέδας δε λα Χάρα, ένα χωριό κοντά στο Τολέδο. Αλλά η μητέρα μου... δεν είχε ποτέ καμία πολιτική δράση».

Ο Μπόρσα έπινε τον καφέ του με μικρές γουλιές. Ο Ντελφόρο τον κοίταζε προσεκτικά: αδύνατο πρόσωπο, σαν νεκροκεφαλή, με άσπρα μαλλιά που έμοιαζαν με παράξενο καπέλο. Είχε αδύνατο λαιμό και τα δόντια του ήταν λευκά και ολόγισια, όπως είναι πολλές φορές τα δόντια των γέρον. Τι ηλικία να είχε;

«Δεν αναρωτηθήκατε ποτέ γιατί είχατε τόση τύχη, για παράδειγμα στην πολιτική σας ζωή, κύριε Ντελφόρο;»

«Τύχη; Δεν ξέρω σε τι αναφέρεστε».

«Αναφέρομαι στο γεγονός ότι πάντα ξεγλιστρούσατε από την αστυνομία, κύριε Ντελφόρο. Οι σύντροφοί σας συλλαμβάνονταν, αλλά εσείς όχι. Θυμηθείτε, εκείνη ήταν η μόνη φορά που σας έπιασε η αστυνομία, στα τέλη του 1976. Και σας έπιασαν επειδή ο Ντίμας ήθελε να σας δει, να συζητήσει μαζί σας. Ήταν περίεργος να σας γνωρίσει. Κι αυτός ήταν ο καλύτερος τρόπος για να μπορέσει να σας μιλήσει».

«Καθίστε μισό λεπτό, κύριε Μπόρσα. Εκείνη δεν ήταν η πρώτη φορά που με συνέλαβαν. Με είχαν πιάσει το 1971, με έβαλαν φυλακή στη Σαλαμάνκα, προληπτικά. Αργότερα με μετέφεραν στη Μαδρίτη, με δίκασαν και αθωώθηκα από το Δικαστήριο Δημόσιας Τάξης».

«Ακόμα μια απόδειξη των λεγόμενων μου. Από το 1971 ως το 1973 ο Ντίμας κι εγώ ήμασταν στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε μια ειδική αποστολή. Όπως και να 'χει, το Δικαστήριο Δημόσιας Τάξης σάς αθώωσε λόγω ανεπαρκών στοιχείων. Θυμάστε τι ακριβώς συνέβη εκείνη τη μέρα στα τέλη του 1976; Το θυμάστε; Ο Ντίμας διέταξε να μεταφερθείτε στο νοσηλευτήριο για να εξεταστείτε και να περιποιηθούν τα τραύματά σας, κι αργότερα σας οδήγησε στο σαλόνι των Αξιωματικών. Μιλούσατε σχεδόν δύο ώρες. Ακόμα θυμάμαι τι φορούσατε· ή μάλλον, αυτά που φορούσε εκείνος ο νέος που ήσασταν εσείς, το 1976. Τότε ήταν είκοσι εννέα ετών, ήταν δημοσιογράφος και ήθελε να γίνει συγγραφέας».

«Ναι, έτσι είναι. Πρώτα με πήγαν στο νοσηλευτήριο και μετά στο σαλόνι των Αξιωματικών... Τώρα θυμάμαι. Μιλούσαμε πολλή ώρα, με ρώτησε για... για τον πατέρα μου και τη μητέρα μου, σας το είπα ήδη. Έδειξε επίσης να ενδιαφέρεται για τη δουλειά μου... για το αν με ενδιέφερε περισσότερο η λογοτεχνία από τη δημοσιογραφία... Η όλη κατάσταση ήταν πολύ περίεργη κι εγώ ήμουν άυπνος, για να μη μιλήσω για το ξύλο που είχα φάει την προηγούμενη νύχτα. Όμως, έχουν περάσει τριάντα πέντε χρόνια κι ακόμα δεν έχω καταλάβει τι σημαίνουν όλα αυτά. Ακούστε, κύριε Μπόρσα, η περιέργειά μου με παρακίνησε να έρθω. Είμαι συγγραφέας και αυτή η κληρονομιά μου κέντρισε το ενδιαφέρον. Τι εννοούσατε όταν είπατε ότι είχα πολλή τύχη κατά τα χρόνια της πολιτικής μου δράσης;»

«Είναι απλό, πάντα σας προστατεύαμε».

«Εσείς;»

«Ναι, εμείς οι δύο, ο Ντίμας κι εγώ. Εγώ, παρά τη θέλησή μου, αλλά έτσι ήταν τα πράγματα. Κανένας δεν μπορούσε να σας αγγίξει».

«Όχι... Όχι, δεν είναι δυνατόν. Από τότε;»

«Από όταν ξεκινήσατε την κρυφή, υπονομευτική πολιτική σας δράση το 1964. Πώς λεγόταν εκείνη η οργάνωση...; Η ΟΠΕΔ, η Ομάδα Προλεταριακής Ένωσης και Δράσης».

Ο Ντελφόρο δεν μπόρεσε να κρύψει την έκπληξή του. Εκείνη η περίοδος της ζωής του ήταν κρυμμένη, καταχωνιασμένη στα πιο βαθιά υπόγεια της μνήμης του. Είχε ενταχθεί στην ΟΠΕΔ το 1964, όταν έκανε χαμαλοδουλειές σε εκείνο τον εκδοτικό οίκο στον οποίο χρόνια αργό-

τερα έβγαλε έξι διηγήματα. Είχε έρθει σε επαφή μαζί του ο Χοσέ Πονς, ο αδερφός του Εδουάρδο Πονς Πράδες, του αρχισυντάκτη του εκδοτικού και πρώην στέλεχος των δημοκρατικών, οπαδός της ελεύθερης αγοράς, πρώην αξιωματικός της γαλλικής αντίστασης και λαμπρός διανοούμενος.

Ο Ντελφόρο συγκρότησε έναν πυρήνα μαζί με δύο από τους τότε φίλους του, τον Αλμπέρτο Γκάνγκα και τον Εμίλιο Βέρα, με τους οποίους έκανε λογοτεχνικές συζητήσεις και μοιραζόταν τις ίδιες επαναστατικές ανησυχίες. Οι τρεις τους προσπαθούσαν να γράψουν διηγήματα, ενώ εκπαιδεύονταν και λάμβαναν πολιτική μόρφωση στο πλαίσιο της FAI, της Αναρχικής Ομοσπονδίας Ιβηρικής. Το προπαγανδιστικό υλικό που έπαιρναν συγκεντρωνόταν στον εκδοτικό οίκο, χωρίς να το ξέρει κανένας, κι εκείνοι το μοίραζαν σε εργοστάσια και χώρους εργασίας.

Ο Αλμπέρτο Γκάνγκα αυτοκτόνησε λίγα χρόνια αργότερα, έπειτα από ένα τροχαίο που του παραμόρφωσε το πρόσωπο. Ο Εμίλιο Βέρα πέθανε από καρκίνο τον επόμενο χρόνο, μετά την έκδοση στον εκδοτικό οίκο Πλανήτης του πρώτου και μοναδικού του διηγήματος: *Η πορεία των καθαρμάτων*.

Ο παλιός του φίλος, ο Αλμπέρτο Γκάνγκα, συνήθιζε να φτύνει τους ζητιάνους που ζητούσαν ελεημοσύνη. Όταν τον επέπλητταν, τους έλεγε ότι έτσι προωθούσε το ταξικό μίσος. Ο Ντελφόρο εξεπλάγη από τη ζωντάνια των αναμνήσεών του. Είχε χρόνια να θυμηθεί εκείνη την περίοδο της ζωής του.

«... τότε ήσασταν δεκαεπτά ετών», συνέχισε ο Μπόρσα.

«Καθίστε μισό λεπτό, αυτό δεν γίνεται. Πώς το ξέρετε αυτό; Η οργάνωση ήταν μυστική και διαλύθηκε το 1968. Εγώ την εγκατέλειψα λίγο νωρίτερα, το 1967».

«Ακριβώς, και μετά ενταχθήκατε στο Κομμουνιστικό Κόμμα στη Φιλοσοφική Σχολή της Μαδρίτης, αργότερα συνεχίσατε τις μαχητικές ενέργειες στη Φιλοσοφική Σχολή της Σαλαμάνκας... Και πριν από λίγο καιρό ενταχθήκατε πάλι στο κόμμα, έτσι δεν είναι; Βέβαια, το κόμμα δεν είναι πλέον μυστικό, ούτε, φυσικά, παράνομο. Όμως δεν θέλω να μιλήσουμε για την πολιτική σας ζωή, κύριε Ντελφόρο. Δεν με ενδιαφέρει. Σας επαναλαμβάνω ότι βρίσκομαι εδώ μαζί σας επειδή έδωσα τον

λόγο μου στον Ντίμας, για κανέναν άλλο λόγο. Αν το επιθυμείτε, θα σας πω τι κληρονομήσατε. Με ακούτε προσεκτικά;»

«Τι; Ναι, σας ακούω, και σας λέω ότι είναι απλώς αδύνατο. Δεν είστε τόσο έξυπνοι, δεν μπορεί να γνωρίζετε τα πάντα. Έχετε κανάλια πληροφόρησης, μυστικές υπηρεσίες, πληροφοριοδότες, αλλά όχι. Είναι αδύνατο, μπλοφάρετε».

«Όπως νομίζετε».

«Τι μου άφησε αυτός ο άνθρωπος; Μπορώ να μάθω;»

Ο Μπόρσα σήκωσε το μαύρο τετράδιο.

«Αυτό... κάτι σαν... ας πούμε σαν διήγημα ή αφήγηση ορισμένων γεγονότων που έλαβαν χώρα στο Μπούργος το 1938. Ήθελε να χρησιμοποιήσετε τα γεγονότα και να βασιστείτε σε αυτό που εκείνος είχε ξεκινήσει να διηγείται. Όμως πρέπει να μου υποσχεθείτε ότι θα το χρησιμοποιήσετε».

«Αυτό είναι όλο; Ένα τετράδιο με το προσχέδιο ενός διηγήματος;»

«Δείτε το αλλιώς. Θα σας προσφέρει μοναδικό υλικό, πληροφορίες για ένα ατιμώρητο έγκλημα το οποίο δεν γνωρίζει κανένας. Το θέλετε ή όχι; Μου είπε πως ο μόνος όρος που θέτει είναι να μου δώσετε τον λόγο σας ότι θα το χρησιμοποιήσετε».

«Και σας αρκεί ο λόγος μου;»

«Ναι, ο λόγος σας είναι αρκετός. Δώστε μου τον λόγο σας και θα σας το παραδώσω».

«Εκείνος γνώριζε ότι εγώ είμαι συγγραφέας;»

«Μάλιστα, το γνώριζε. Είχε διαβάσει τα βιβλία σας. Κοιτάζτε...» Ανασήκωσε τα βιβλία που βρίσκονταν πάνω στο τραπέζι. Ήταν τα δύο πρώτα διηγήματά του. Είχε δημοσιεύσει ένα το 1980 και ένα το 1982. «Εκείνος τα είχε όλα, αλλά εγώ μπόρεσα να βρω μόνο αυτά τα δύο».

«Καταλαβαίνετε ότι μου φαίνεται πολύ περίεργο».

«Δεν θα το μετανιώσετε, σας το εγγυώμαι. Ο Ντίμας γνώριζε ορισμένα τρομερά κρατικά μυστικά. Αποφασίσατε;»

«Ποια ήταν η σχέση μεταξύ σας; Ήσασταν φίλοι;»

«Ετεροθαλή αδέρφια, από την πλευρά του πατέρα μας... Ήμουν επίσης βοηθός και φίλος του. Ήμασταν μαζί από την άνοιξη του 1936. Μια μακροχρόνια σχέση εβδομήντα πέντε χρόνων». Ο Ντελφόρο σιώ-

πησε και ο Μπόρσα πρόσθεσε: «Δέχεστε το κληροδότημα ή όχι; Μέχρι να αποφασίσετε, μπορούμε να πιούμε ένα κονιάκ. Θέλετε;»

«Τώρα; Δεν είναι πολύ νωρίς;»

«Ποτέ δεν είναι πολύ νωρίς για τίποτα. Ο Ντίμας έπινε κονιάκ όλες τις ώρες της μέρας και με κόλλησε. Τελευταία πίναμε μόνο το “1866” της εταιρείας Larios. Είναι καλύτερο από τα γαλλικά κονιάκ».

«Θέλετε να πιούμε μαζί κονιάκ;»

«Ας τελειώσουμε το τελευταίο μπουκάλι. Ξέρετε κάτι; Ο Ντίμας ζήτησε ένα ποτήρι πριν πάει στον άλλο κόσμο. Ας πιούμε στην υγεία του».

«Πριν πεθάνει ήθελε να πει κονιάκ;»

«Ακριβώς... Ο Ντίμας αυτοκτόνησε την περασμένη εβδομάδα».

«Τι; Αυτοκτόνησε;»

«Ακριβώς. Σας ενδιαφέρει;»

Ο Ντελφόρο ανασήκωσε τους ώμους.

«Όχι... Όχι, δεν με ενδιαφέρει. Για την ακρίβεια, το ίδιο μου κάνει».

«Πυροβολήθηκε στην καρδιά».

Ο Μπόρσα τού χαμογέλασε. Ο Ντελφόρο τον παρατήρησε καθώς χτυπούσε ένα κουδούνι που έμοιαζε ασημένιο. Ο ήχος του χάθηκε στα άδυστα του σπιτιού. Ο Ντελφόρο πρόσθεσε:

«Ο Ντίμας Πράδο είχε στον γιακά του το σήμα της παλιάς στολής των φαλαγγιτών. Ήσασταν κι εσείς στη Φάλαγγα;»¹

«Αν ήμουν φαλαγγίτης; Είναι πιθανό, αν και ποτέ δεν εντάχθηκα στην οργάνωση. Ο Ντίμας ήταν, κι εγώ... τέλος πάντων, εγώ ήμουν μαζί του. Πιστεύω ότι όλοι θα υπέθεταν πως κι εγώ ήμουν φαλαγγίτης. Στην πραγματικότητα, το μοναδικό κόμμα στο οποίο εντάχθηκα ήταν το Εθνικιστικό Ισπανικό Κόμμα του δόκτορα Αλμπινιάνα, ενός από τους ηγέτες στο Μπούργος κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας. Εξελέγη βουλευτής το 1936, παρέμεινε στη Μαδρίτη και τον εκτέλεσαν όταν έγινε η Επανάσταση. Είχαμε ορισμένες πολιτοφυλακές που έμοιαζαν πολύ με τη Φάλαγγα, μέχρι που χαιρετούσαμε με τον ρωμαϊκό τρόπο».

Μια ογκώδης γυναίκα μπήκε στο δωμάτιο σέρνοντας τις παντό-

1 Η Φάλαγγα ήταν μέρος του φασιστικού στρατού του Φράνκο κατά τον Ισπανικό Εμφύλιο. [Σ.τ.Μ.]

φλες της. Έμοιαζε Μαροκινή κρίνοντας από τη χένα με την οποία είχε βάψει τα μαλλιά της και τα τατουάζ στα χέρια και το πιγούνι της. Έμεινε σιωπηλή, ενώ τα μεγάλα, όμορφα μάτια της παρατηρούσαν τον Ντελφόρο.

«Φάτιμα, φέρε μας ένα μπουκάλι κονιάκ, άντε».

Η γυναίκα εξαφανίστηκε πίσω από την πόρτα χωρίς να πει λέξη.

«Μου λέτε ότι ήσασταν ένας από τους πιστολέρο της Λεγεώνας του Αλμπινιάνα;»

Ο Μπόρσα ανασήκωσε τους ώμους.

«Τι σημασία έχει αυτό τώρα πια; Πάει πολύς καιρός. Ξέρετε κάτι; Κάποτε, ο Ντίμας σάς έσωσε τη ζωή. Πώς σας φαίνεται αυτό;»

«Σε τι αναφέρεστε;»

«Σας είπα, ο Ντίμας σάς έσωσε τη ζωή. Είχατε καταδικαστεί σε θάνατο».

Ο Ντελφόρο νόμισε ότι δεν είχε ακούσει καλά.

«Καθίστε μια στιγμή, ποιος με καταδίκασε σε θάνατο;»

Ο Μπόρσα τώρα του χαμογελούσε. Το πρόσωπό του ήταν τόσο χλομό που έμοιαζε να αντανakλά το φως.

«Εμείς...» απάντησε. «Κι αν δεν ήταν ο Ντίμας, τώρα δεν θα ήσασταν ζωντανός. Έτσι απλά».

«Όταν λέτε εσείς, αναφέρεστε στην αστυνομία ή στη Φάλαγγα;»

Για κάποιον ανεξήγητο λόγο, ο Μπόρσα συνέχισε να του χαμογελάει, λες κι αυτή η έκφραση θα τον αθώωνε. Ο Ντελφόρο παρατήρησε τα δόντια του, μεγάλα και ίσια, και ψεύτικα όσο και το χαμόγελό του.

«Ας μείνουμε στο “εμείς”, δεν πρόκειται να σας πω τίποτε άλλο».

«Γιατί μου λέτε αυτά τα ψέματα; Σας αρέσουν τα παιχνίδια; Να σας ρωτήσω κάτι άλλο, όλα αυτά τα είχε προγραμματίσει ο Ντίμας Πράδο ή είναι δική σας ιδέα;»

«Κάποτε με αηδιάζατε, Ντελφόρο. Εσείς, ο πατέρας σας και... η μητέρα σας, αυτή η αποκρουστική οικογένεια κομμουνιστών. Ο Ντίμας δεν καταλάβαινε τι σήμαινε να είστε μέρος της ζωής του. Εσείς φταίτε που... που... τα έχασε όλα... έμεινε για πάντα στιγματισμένος, ένας απόβλητος. Καταλαβαίνετε;»

«Μπορώ να καταλάβω τις φράσεις “τα έχασε όλα”, “ήταν απόβλη-

τος”, “στιγματίστηκε για πάντα”, αλλά δεν καταλαβαίνω τι σχέση έχουν όλα αυτά με την οικογένειά μου, ούτε μ’ εμένα».

Η Φάτιμα επέστρεψε με έναν δίσκο όπου κουβαλούσε δύο πλατιά ποτήρια και ένα μπουκάλι κονιάκ. Ο Μπόρσα γέμισε τα ποτήρια μέχρι τη μέση, απορροφημένος. Μύρισε το ποτήρι του και πλατάγιασε τη γλώσσα του, μουρμουρίζοντας κάτι μέσα από τα δόντια του. Η γυναίκα αποσύρθηκε σιωπηλή.

«Ο χρόνος σβήνει τα πάντα. Τι σημασία έχει αυτό τώρα; Πείτε μου, θέλετε να κάνουμε μια πρόποση για τον Ντίμας;» Ύψωσε το ποτήρι του. «Για τον αδερφό μου τον Ντίμας;»

«Εντάξει λοιπόν, στην υγείά του». Ο Ντελφόρο ύψωσε το ποτήρι του και ήπιε μια γουλιά κονιάκ. «Τι εννοούσατε με αυτό που είπατε, ότι ο Ντίμας εμπόδισε τον θάνατό μου;»

«Δεν έχει σημασία, αφήστε το».

«Επιμένω. Είναι αλήθεια;»

«Ναι, ο Ντίμας εμπόδισε τον θάνατό σας. Οι δικοί μας μπορούσαν να το κάνουν και χωρίς να το μάθει... αλλά μεταπείστηκαν... Ο Ντίμας ήταν, δεν ξέρω πώς να σας το πω... ενέπνεε σεβασμό και ήταν πολύ πεισματάρης. Δεν κατάφερα να τον μεταπείσω ώστε να μην αυτοκτονήσει».

«Μιλάτε σοβαρά; Πότε έγινε αυτό; Σύμφωνα με όσα μου είπατε, ειδωθήκαμε μόνο μία φορά, τριάντα και βάλε χρόνια πριν στην Ασφάλεια, και αυτός που ήταν σε απελπιστική θέση ήμουν εγώ, μόλις με είχαν τσακίσει στο ξύλο».

«Μην ξεχνάτε ότι γνωρίζαμε όλα σας τα βήματα». Άδειασε το ποτήρι του και το ξαναγέμισε αργά. Άρχισε να ανακινεί το κονιάκ ελαφρά. «Ίσως να μην το θυμάστε, αλλά εγώ κι εσείς είχαμε συναντηθεί πριν σας επισκεφτεί ο Ντίμας στην Ασφάλεια. Ήταν στα τέλη του 1975, ο Καουντίγιο² δεν είχε πεθάνει ακόμα».

«Έχετε αξιοζήλευτη μνήμη για την ηλικία σας. Δεν το θυμάμαι. Σε ποια άλλη περίπτωση ισχυρίζεστε ότι συναντηθήκαμε; Αν θέλετε να μου πείτε, φυσικά. Σας πειράζει αν καπνίσω;»

2 Σε μίμηση των άλλων φασιστικών καθεστώτων, ο Φράνκο αποκαλούνταν από τους ακολούθους του «Καουντίγιο», όπως ο Χίτλερ «Φύρερ» και ο Μουσολίνι «Ντούτσε». Η λέξη υποδηλώνει τον ηγέτη, τον καθοδηγητή. [Σ.τ.Μ.]

«Όχι, καθόλου. Εγώ δεν έχω καπνίσει ποτέ, αλλά ο Ντίμας δεν το έκοψε όσο ζούσε. Ακόμα έχουν ξεμείνει μερικά από τα τσιγάρα του. Κάπνιζε Παλ Μαλ, εκείνα τα αμερικάνικα με το φίλτρο. Δύο πακέτα την ημέρα».

«Τα έβαζε σε ένα μαύρο φίλτρο».

«Ακριβώς. Ανήκε στον πατέρα του. Θέλετε να σας φέρω ένα πακέτο Παλ Μαλ; Έχουν μείνει μερικά. Εγώ δεν πρόκειται να τα καπνίσω».

«Όχι, ευχαριστώ, καπνίζω πιο βαριά». Άναψε ένα τσιγάρο και φύσηξε τον καπνό. «Δεν μου απαντήσατε. Πού είχαμε συναντηθεί;»

«Είστε πολύ περίεργος, Ντελφόρο. Φέρεστε σαν αστυνομικός. Φαίνεστε ψυχρός και δυνατός, και δεν σας ξεφεύγει τίποτα».

«Αυτό ήταν κομπλιμέντο;»

«Μπορεί».

«Είναι πιθανό οι αστυνομικοί και οι συγγραφείς να έχουμε κοινά... Η ικανότητα της παρατήρησης, το ένστικτο που μας οδηγεί να κατανοήσουμε τους ανθρώπους με μια ματιά, ο τρόπος που αναλύουμε τις χειρονομίες τους, τις σιωπές τους... όλα αυτά είναι κοινά. Όμως οι συγγραφείς τα κάνουμε όλα αυτά με διαφορετικό σκοπό απ' ό,τι η αστυνομία. Τελικά θα μου πείτε ή όχι;»

«Είχατε έρθει να μας δείτε σε εκείνη την αποθήκη, στην οδό Φράνκος Ροντρίγκεθ, με πρόθεση να ενταχθείτε στην ομάδα μας. Ή μάλλον... για να παραισθήσετε. Θέλατε να κάνετε ένα ρεπορτάζ σχετικά με τις Ομάδες Εργασίας, όπως γνωρίζετε... καμωθήκατε τον φαλαγγίτη. Στην πραγματικότητα, ήδη μας ερευνούσατε πολύ καιρό, σας είχαμε καταλάβει. Ήρθατε με κάποιον Ουρακάν Μολίνα, έναν δικό μας».

Ο Ντελφόρο έμεινε άναυδος. Προσπάθησε να μη δείξει την έκπληξή του. Ο Μπόρσα είχε αναφέρει ότι είχε περάσει πολύ καιρό ασχολούμενος μαζί του. Και είναι αλήθεια, τη διεύθυνση της αποθήκης τού την είχε δώσει ο Αλμπέρτο Μολίνα, γνωστός και ως «Ουρακάν Μολίνα», ένας γνωστός του από τη φυλακή, πρώην μποξέρ από τα Κανάρια Νησιά, ληστής τραπεζών, τον οποίο είχε δει μια μέρα, μαζί με μια ομάδα δήθεν αναρχικών, να σπάει βιτρίνες και να βάζει φωτιά σε κάδους σκουπιδιών, έπειτα από μια πορεία στην οδό Πρινθέσα. Ο Μολίνα τού είχε πει: «Φοιτητή, εμείς βγάζουμε πενήντα χιλιάδες την εβδομάδα. Εσύ πόσα βγάζεις με την κωλοεφημερίδα σου;»

Αργότερα, είχε προτείνει στον αρχισυντάκτη το ρεπορτάζ: «Η αστυνομία δημιουργεί ένα ασφυκτικό περιβάλλον βίας. Σχεδιάζουν και εκτελούν επιλεκτικές επιθέσεις εναντίον εργατικών ηγετών, δικηγόρων, φοιτητών, απαγωγές πολιτικών στόχων... Έχουν συνεργούς από την Αργεντινή και επιδιώκουν η αριστερά να απαντήσει στις προκλήσεις για να δημιουργηθεί ένας έκρυθμος φαύλος κύκλος βίας στους δρόμους...»

Θυμήθηκε τι τον είχε ρωτήσει ο αρχισυντάκτης και τι του είχε απαντήσει: «Ποια είναι η πηγή;» «Ένας τύπος που γνώρισα στη φυλακή, ένας ληστής τραπεζών. Κερδίζει πενήντα χιλιάδες πεσέτες την εβδομάδα από αυτή τη δουλειά και είναι μέρος μιας πολύ οργανωμένης ομάδας κρούσης. Αποκαλούνται Ομάδες Εργασίας. Έχουν επαφές με την αστυνομία, τον στρατό κι αυτούς τους συνεργούς, τους Αργεντινούς πιστολέρο. Μερικές φορές παριστάνουν τους αναρχικούς κι άλλες τους φαλαγγίτες». «Ωραία ταινία, Ντελφόρο, αλλά μια τέτοια πηγή, ένας πρώην κατάδικος, δεν αρκεί για ένα ρεπορτάζ. Μπορεί να μας έρθει μια μήνυση που θα μας γονατίσει. Βρες περισσότερες πηγές».

Ο Μπόρσα τού έλεγε κάτι.

«... Ο Μολίνα, εκείνος ο τύπος... εκείνος ο προδότης σάς τα είπε όλα, έτσι δεν είναι; Πόσα τον πληρώσατε; Είμαι περίεργος».

«Τίποτα, σας το ορκίζομαι... Μου τα είπε για να κάνει επίδειξη, για να μου αποδείξει πως έβγαζε περισσότερα απ' ό,τι εγώ, πως ήταν πιο σπουδαίος. Μου πρότεινε να πάω να δω την ομάδα του με τα ίδια μου τα μάτια για να πειστώ».

«Αυτό όμως δεν σας χρησίμευσε σε τίποτα, έτσι δεν είναι; Χάσιμο χρόνου. Ήρθατε εκεί κι αρχίσατε να μιλάτε με... δεν θυμάμαι, με έναν σύντροφο. Του είπατε ότι ήσασταν από το Βαγιαδολίδ, ότι θέλατε να πολεμήσετε για την πατρίδα, την Ισπανία, και ότι ήσασταν φαλαγγίτης. Εγώ ήμουν στη γωνία, μιλώντας δεν θυμάμαι με ποιον, και σας αναγνώρισα. Ξέρετε τι σκέφτηκα; Όχι; Σκέφτηκα: *Θεέ μου, τι θάρρος!*»

«Πιστεύω ότι σίγουρα εκείνη την ώρα ήμουν αρκετά απασχολημένος. Με προσκάλεσαν να συμμετάσχω μαζί τους στον αγώνα για την ελευθερία, ενάντια στον κομμουνισμό και την τρομοκρατία των Βάσκων του ΕΤΑ».

«Δεν είδατε αυτά που θέλατε και δεν επιστρέψατε. Στην πραγματι-

κότητα, δεν γράψατε ποτέ εκείνο το ρεπορτάζ. Πάλι καλά. Ο αρχισυντάκτης σας επίσης υπέκυψε. Του στείλαμε ένα προειδοποιητικό γράμμα».

«Δεν γνώριζα γι' αυτό το γράμμα».

«Ο αρχισυντάκτης ζει ακόμα. Δεν τον βλέπετε στην τηλεόραση; Εμφανίζεται συχνά. Ρωτήστε τον».

«Τι του γράφατε σ' αυτό το γράμμα;»

«Ότι αν δημοσίευε εκείνο τον λίβελο, εκείνο το άθλιο ρεπορτάζ, θα σκοτώναμε την οικογένειά του».

«Κοίτα να δεις... Το ρεπορτάζ δεν εκδόθηκε επειδή δεν βρήκα άλλες πηγές που να επιβεβαιώνουν την υπόθεσή μου. Όμως, όλα αυτά τα έγγραφα στο πρώτο μου διήγημα. Αυτό ήταν το βασικό θέμα. Το έχετε διαβάσει;»

«Φοβάμαι πως όχι, κύριε Ντελφόρο. Ο Ντίμας ήταν αυτός που τα διάβαζε. Εμένα ποτέ δεν με ενδιέφερε η λογοτεχνία σας».

Ο Μπόρσα είχε εμποδίσει το πρωτότυπο του παλιού διηγήματος να κυκλοφορήσει. Δεν είχε την ίδια σημασία να γράψει κανείς ένα αποκλειστικό ρεπορτάζ σε μια εφημερίδα εθνικής κυκλοφορίας με το να γράψει γι' αυτή την πολιτική συνωμοσία, η οποία ήταν ιδιοφυής, σε ένα φανταστικό έργο. Κανένας δεν το πήρε στα σοβαρά, αντιμετώπιστηκε από τους κριτικούς ως απλή φημολογία, ως ένα μάλλον απίθανο ενδεχόμενο. Κανένας δεν πίστευε ότι η βία της μεταβατικής περιόδου από τη δικτατορία στη δημοκρατία ήταν ένα σχέδιο κατασκευασμένο από τις μυστικές υπηρεσίες ώστε να δημιουργηθεί σύγχυση, οργή και φόβος στους πολίτες, και να μην ψηφίσουν ένα νέο Εθνικό Μέτωπο, ή κάτι παρόμοιο. Οι περισσότεροι Ισπανοί ήταν ακόμα στιγματισμένοι από τις μνήμες του εμφυλίου και της τρομοκρατίας της εποχής του Φράνκο. Ύστερα ήρθαν οι βόμβες του ETA εναντίον στρατιωτικών και χωροφυλάκων, χωρίς να νοιαστούν για τον αθώο, άμαχο πληθυσμό. Πολλοί πίστευαν ότι αργά ή γρήγορα θα μαθευόταν η αλήθεια πίσω από την τρομοκρατία των Βάσκων.

«Κανένας δεν πήρε στα σοβαρά την πιθανότητα η συνωμοσία που περιέγραφα να ήταν πραγματική. Οι κριτικοί το αντιμετώπισαν ως άλλο ένα αστυνομικό μυθιστόρημα. Είχε μια σχετική επιτυχία. Τότε λοιπόν με καταδίκασαν σε θάνατο;»

«Όχι, δεν μας ενδιαφέρουν τα μυθιστορήματα... Η απόφαση της δολοφονίας σας ελήφθη όταν φύγατε. Κάποιοι έλεγαν ότι ένα χέρι ξύλο θα ήταν αρκετό, πίστευαν ότι όλοι εσείς, οι κομμουνιστές δημοσιογράφοι, ήσασταν κότες, όμως άλλοι είχαν διαφορετική άποψη... Τελικά η συζήτηση επικεντρώθηκε στον τρόπο δολοφονίας σας. Ήταν μια οργάνωση αρκετά ακραία, οι περισσότεροι ήταν Αργεντινοί, όπως γνωρίζετε...»

«Ακραία; Από το 1975 έως το 1983 υπήρξαν πεντακόσιοι εβδομήντα τρεις θάνατοι λόγω της πολιτικής βίας στην Ισπανία, σύμφωνα με το βιβλίο του φίλου μου, του Μαριάνο Σάντσεθ Σολέρ, το οποίο μόλις κυκλοφόρησε. Το λένε *Η ματωμένη μετάβαση*, το έχετε διαβάσει;»

«Δεν με ενδιαφέρουν τα κομμουνιστικά αναγνώσματα.»

«Εγώ μόλις το τελείωσα. Οι θάνατοι χωρίζονται ως εξής: από τη βία των ανεξέλεγκτων οργανώσεων της άκρας δεξιάς, 49· από τις αντιτρομοκρατικές οργανώσεις, 16· από τις αστυνομικές δυνάμεις, 54· σε φυλακές και αστυνομικά τμήματα δολοφονήθηκαν 8 άνθρωποι· σε συγκρούσεις μεταξύ ένοπλων ομάδων και αστυνομίας πέθαναν 51· και 344 ήταν τα θύματα του ETA, μόνο σε εκείνα τα χρόνια, 51 τα θύματα των Αντιφασιστικών Ομάδων Αντίστασης Πρώτη Οκτώβρη (GRAPO). Ακούσατε το νούμερο, κύριε Μπόρσα;»

Ο Μπόρσα τον παρακολουθούσε σιωπηλός, με το ποτήρι του στο ύψος του στήθους. Φαινόταν να καταβάλλει προσπάθεια για να μη μιλήσει. Ο Ντελφόρο συνέχισε:

«Αυτή η καθεστωτική μετάβαση είναι βαμμένη με αίμα. Σκότωσαν δικηγόρους στην Ατότσα, δολοφόνησαν στη Μοντερούχα, στη Βιτόρια, σκότωσαν εργάτες, φοιτητές... έβαλαν βόμβες, προκάλεσαν τις βίαιες οργανώσεις της άκρας αριστεράς, απήγαγαν τον Βιγιαεσκούσα και τον Ερέρο Τεχεδόρ... Και όλα αυτά υπό τις εντολές της αποκαλούμενης Υπηρεσίας Τεκμηρίωσης της Προεδρίας, των μυστικών υπηρεσιών.»

«Μην κουράζεστε, Ντελφόρο, δεν αξίζει τον κόπο. Λίγο κονιάκ ακόμα; Μπορούμε τουλάχιστον να γιορτάσουμε το γεγονός ότι είστε ακόμα ζωντανός;»

«Κι εγώ σας σιχαίνομαι, Μπόρσα. Όλους εσάς.»

«Ελάτε, ας τσουγκρίσουμε, Ντελφόρο. Ο καιρός πέρασε και το μίσος που έτρεφα για εσάς έχει εξαφανιστεί τελείως.»

«Πριν τσουγκρίσουμε, θα ήθελα να μάθω πώς με έσωσε ο Ντίμας Πράδο. Είμαι περιέργος, πρέπει να το καταλάβετε».

Ο Μπόρσα ανασήκωσε τους ώμους.

«Πριν αυτοκτονήσει, υποσχέθηκα στον Ντίμας ότι θα έδειχνα κατανόηση και ευγένεια απέναντί σας, Ντελφόρο, γι' αυτό θα σας πω. Έφτανε μία του εντολή, τόσο απλά. Το μόνο που έπρεπε να κάνω ήταν να πω ότι ο Ντίμας δεν επιθυμούσε να σας αγγίξει κανένας».

«Άκου να δεις... Και θα το είχαν κάνει;»

«Μην έχετε την παραμικρή αμφιβολία».

«Και πώς θα το είχαν κάνει;»

«Η περιέργεια σκότωσε τη γάτα. Δεν γνωρίζετε αυτό το ρητό;»

«Και τώρα, δεν διατρέχω κίνδυνο;»

Ο Μπόρσα χαμογέλασε και κούνησε το κεφάλι του σαν να του έγνεφε αρνητικά.

«Ναι, δεν διατρέχετε κίνδυνο».

«Πείτε μου, Μπόρσα. Θα ήταν τροχαίο ατύχημα; Απόπειρα ληστείας;» Ο Μπόρσα τον παρατηρούσε σιωπηλός. «Είμαι συγγραφέας, κύριε Μπόρσα. Οι πληροφορίες με τρέφουν».

«Νομίζω ότι δεν πρόκειται να σας πω, κύριε Ντελφόρο. Λυπάμαι, αλλά πιστεύω ότι μιλάω υπερβολικά».

«Αυτό πιστεύετε; Εγώ, πάλι, πιστεύω το αντίθετο. Το μόνο που μπορώ να συμπεράνω είναι ότι είχατε μεγάλη δύναμη και μπορούσατε να διαπράξετε μέχρι και φόνους, όπως και συνέβη τόσες φορές, και ότι ο Ντίμας Πράδο ήταν επικεφαλής αυτής της επιχείρησης αποσταθεροποίησης. Έτσι δεν είναι;»

«Τη χειριζόταν, αλλά δεν ήταν δικό του έργο. Ήταν μια επιχείρηση του κράτους από ανθρώπους που ειδικεύονται στην αντιμετώπιση ανατρεπτικών ενεργειών. Του την παρέδωσαν ήδη λειτουργική, αλλά εκείνος τη διόρθωσε και τη μεταρρύθμισε, για να το θέσουμε έτσι. Ο Ντίμας ήταν... ήταν ιδιοφυΐα, κύριε Ντελφόρο».

«Ωστε λοιπόν δουλεύατε για τις μυστικές υπηρεσίες, δεν ήσασαν απλοί αστυνόμοι. Αλλά είναι λογικό, κάποιος έπρεπε να εμποδίσει τη δημιουργία ενός Λαϊκού Μετώπου στην Ισπανία, το οποίο θα κέρδιζε τις εκλογές μετά τον θάνατο του Φράνκο». Ο Ντελφόρο χαμογέλασε.

«Είναι απίστευτο... Από το 1974 έως το 1979, μέσα σε μία πενταετία, οι μυστικές υπηρεσίες διέλυσαν όλα όσα είχαν οικοδομηθεί μέχρι τότε, την πιθανότητα μιας δημοκρατικής, εθνικής κυβέρνησης που θα διεξήγαγε ένα δημοψήφισμα για τη διατήρηση της μοναρχίας, τη σύνταξη ενός Συντάγματος και τη διεξαγωγή ελεύθερων γενικών εκλογών».

«Είναι λάθος να πιστεύει κανείς ότι ο εχθρός του είναι χαζός».

«Ναι, έτσι είναι. Έχετε δίκιο, Μπόρσα. Και τι συνέβη με τον Μολίνα; Δεν τον ξαναείδα ποτέ. Τον σκοτώσατε;»

«Όχι, τον τρομάξαμε. Ήταν αρκετό».

«Είστε ένας...»

Ο Μπόρσα τον διέκοψε.

«Δολοφόνος; Θα μπορούσατε να το πείτε... Υπήρξα δολοφόνος για πολύ καιρό· όμως, εγώ θεωρώ τον εαυτό μου μαχητή, πατριώτη, υπηρέτη του κράτους. Μπόρσα να σκοτώσω...» έκανε μια ασαφή χειρονομία με το χέρι του, «μερικούς. Δεν τους μέτρησα ποτέ».

Ο Ντελφόρο έμεινε σιωπηλός, σκεπτικός, αναλογιζόμενος αυτό που μόλις είχε ομολογήσει ο Μπόρσα, ο οποίος τον παρατηρούσε με μια παράξενη λάμψη στα μάτια του. Ο Ντελφόρο ήπιε μηχανικά από το ποτήρι του.

«Πρέπει να τα αφομοιώσω όλα αυτά, Μπόρσα. Μόλις μου είπατε ότι ήσασταν δολοφόνος, φαλαγγίτες δολοφόνος που...»

«Ο Ντίμας όχι. Εκείνος δεν σκότωσε ποτέ κανέναν».

«Ποια η διαφορά; Κάποιοι τα οργάνωναν και κάποιοι άλλοι πατούσαν τη σκανδάλη. Σκοτώνετε πριν από τον πόλεμο, κατά τη διάρκεια του πολέμου και της μεταπολεμικής περιόδου, αλλά και αργότερα, στη μετάβαση προς τη δημοκρατία».

«Ο Ντίμας όχι».

«Όχι; Αφού το λέτε εσείς... για εμένα είναι το ίδιο».

«Δεν είναι το ίδιο, Ντελφόρο, σας διαβεβαιώ».

«Δεν πιστεύω ότι θα συμφωνήσουμε στο συγκεκριμένο θέμα. Αλλά θα ήθελα να ξέρω γιατί ο Ντίμας Πράδο δεν επιθυμούσε να με σκοτώσετε».

«Διαβάστε το τετράδιο, εκεί τα λέει όλα».

Ο Μπόρσα σηκώθηκε αμέσως και άρχισε να βηματίζει στο σαλόνι.

Φαινόταν ενοχλημένος από κάτι που είχε πει. Μιλούσε για φόνους και δολοφονίες σαν να μην ήταν τίποτα σπουδαίο, απαλλαγμένος από οποιαδήποτε ηθική αναστολή. Μήπως ήταν μεθυσμένος; Σίγουρα δεν φαινόταν να ισχύει κάτι τέτοιο. Το μπουκάλι με το κονιάκ είχε αδειάσει. Ο Ντελφόρο είχε πει μόλις ένα ή δύο ποτήρια, τα οποία συνόδευσε με λίγο καφέ ακόμη, αλλά ο Μπόρσα δεν είχε σταματήσει να πίνει όση ώρα μιλούσε για τη ζωή του και για τον Ντίμας, χωρίς ίχνος ντροπής.

Ξαφνικά, ο Μπόρσα στράφηκε προς το μέρος του και του είπε:

«Υπήρχαν στιγμές που... που ο Ντίμας κι εγώ διαφωνούσαμε. Πιστεύω ότι... τελικά... δεν σας έχω πει όλα όσα ήξερα για τον Ντίμας. Το 1946, αρχές καλοκαιριού, του έκανα μια τεράστια χάρη, μια χάρη που του άλλαξε τη ζωή. Ανακάλυψα έναν... έναν άνθρωπο, έναν μαύρο τον οποίο... τέλος πάντων, τον οποίο ο Ντίμας έπρεπε να συλλάβει, αλλά ο μαύρος είχε κρυφτεί, είχε αλλάξει όνομα. Το θέμα είναι ότι ο Ντίμας διέτρεχε κίνδυνο να τον σκοτώσουν, καταλαβαίνετε; Γνωρίζετε ότι ο Ντίμας ήταν Γενικός Διευθυντής Ασφαλείας από το 1943 έως το 1946;»

«Δεν το γνώριζα».

«Ήταν επικεφαλής των Πολιτικοκοινωνικών Ομάδων της Αστυνομίας για όλη την Ισπανία. Ο ανώτατος επικεφαλής. Ο νούμερο τρία του υπουργείου. Είχε υπό τις διαταγές του πάνω από τριάντα χιλιάδες αστυνομικούς».

«Τι βαθμό είχε ο Ντίμας Πράδο το 1976, όταν συναντηθήκαμε;»

«Γενικός επιθεωρητής... συνταξιοδοτημένος. Ερχόταν η δημοκρατία και ο Ντίμας δεν μπορούσε να συνυπάρξει με τους κομμουνιστές που κυνηγούσε και καταδίκαιζε, καταλαβαίνετε; Γι' αυτό τον έκαναν πέρα...»